

(İSTANBUL)

KENAN ÖZBEL'İN ARDINDAN

Üziflat ÖZGÜMÜŞ

Kenan Özbel, etnografik malzemeleri yalnızca toplamakla kalmayıp, hepsinin kullanıma şekillerini, anlamlarını ve kökenlerini de araştırarak bunları kitaplarında tek tek anlatmıştır. Onunla sohbet etmek bir anlamda, Anadolu halkının yaşayış tarihine kısa bir seyahat demektir. Elbiselerin, başlıkların, oyaların, yağlıkların, kaşıkların v.s., hepsinin kullanımı ayrı bir gelenegi, ananevi yansıtmaktadır. Bütün bunlar onun son derece özverili çalışmaları sayesinde ortaya çıkmış, bir araştırma dalı olarak yerleşmiştir. Öğrencileri de onun açtığı yoldan ilerlemeye devam etmişlerdir.

Anlattığı her olayla, konuştuğu her cümleyle unutulmuş bir takım noktaları gün ışığına çıkaran Kenan Özbel yurt içinde ve yurt dışında birçok sergi açmış, her sergide de Anadolu halkının göz nurunu ve el emeğini gözler önüne sermiştir.

Kenan Özbel'in çalışmalarını anlatmak için sayfalar yetersiz kalacağından ben, onun gönül verdiği, yıllarca üzerine titredığı koleksiyonlarını şu şekilde özetlemek istiyorum: Yağlıklar, bohçalar, yazmalar, başörtüleri, keseler, cicimler, kilimler, hainlar, çarıklar, Çanak kale seramikleri, kaşıklar, başlıklar, nazarlıklar, takılar, eldivenler, kadın elbiseleri, eski Türk kumasları, oyalar, işlemeler, kemeler, kadın önlükleri, nalınlar, heybeler, tespihler, hali örnekliği ve coraplar.

Vasiyeti üzerine çok sade bir törenle toprağa verilen Kenan Özbel, ardında üzerinde yıllarca çalışılabilecek mahiyette yüzlerce belgeyi içeren bir arşiv, yayınlanmamış kitaplar ve büyük bir sevgiyle topladığı etnografik malzeme bırakarak misyonunu tamamlamıştır.

Yayınlardan Bazıları

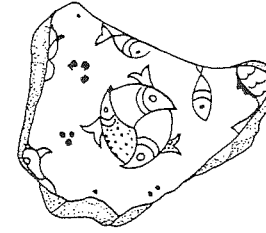
— El Sanatları Serisi:

- 1 - Anadolu Çorapları, Ankara.
- 2 - Oya ve Çesitleri, Ankara.
- 3 - Eski Türk Kumasları, Ankara.
- 4 - Eski El İşlemeleri, Ankara.
- 5 - Anadolu Kadın Kılıkleri, Ankara.
- 6 - Eski Türk Keseleri, Ankara.
- 7 - Cicim ve Sili, Ankara.
- 8 - Antep Nakış İşleri, Ankara.
- 9 - Anadolu Kilimleri, Ankara.
- 10 - Kolanlar Kuşakları, Ankara.
- 11 - Anadolu Halı Seccadeleri, Ankara, 1949.
- 12 - Anadolu Tefriş Halıları, Ankara, 1949.
- 13 - Gürün Salları, Ankara, 1949.
- 14 - Beledi Dokumaları, Ankara.
- 15 - Kasnak İşleri, Ankara.
- 16 - Konya Kaşıkları, Ankara, 1949.

— Türk Köylü Çorapları, İstanbul, 1976.

— "İğne Oyaları", Türkiyeimiz, Sayı: 28, İstanbul, 1979, s. 21-26.

— Knitted Stockings from Turkish Villages, İstanbul, 1981.

İZNİKLİ BALIKLAR

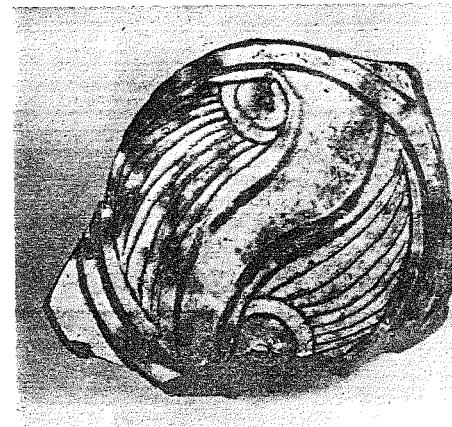
Prof. Dr. Şerare Yetkin

Balık figürü Türk süsleme sanatında sevilerek kullanılmıştır. Bereket ve bolluk sembolü olması veya burçlarla ilgili bir figür olması ile çeşitli malzemeden yapılmış eserler üzerinde, tekniklerine uygun görünümde uygulanmıştır. En yaygın kullanım sahasında çini ve keramik eserler üzerinde bulunmuştur.

Türk çini ve keramik sanatının Osmanlı devrindeki en önemli merkezi İznik'de yapılmakta olan kazılar sırasında bulunan balık figürleri ile süslü keramik parçaları, bir göl kenti olan İznik için anlamlı bir zenginlik göstermektedir. Bugüne kadar yapılan kazılar sırasında çıkan buluntular arasında balık figürleri ile süslü olan keramik parçaları, çok sayıda olmamakla beraber, dikkati çeken bir teknik kronoloji ortaya koymaları ile ayrı bir değer taşıyor. Osmanlı devri keramik sanatının bütün teknik özelliklerini bu bir kaç parça üzerinde belirlememiz mümkün olmaktadır. Bu makalemizde çeşitli kazı devrelerinde bulunmuş olan parçaların üslup ve süsleme özelliklerini tanıtarak, tekniğe bağlı gelişmesini de kronolojik bir sıralama içinde vereceğiz.

Resim 1: 1982 yılında, İznik'de arkeolog Bedri Yalman tarafından yapılan Roma Tiyatrosu kazısı sırasında bulunmuş kâse dibini.

Ölçüleri: Çap 8 cm. Yükseklik 3.5 cm. Kırmızı hamurlu olan parçada dip ve dış kısım astarsızdır. İç kısım beyaz astarlıdır. Örnek ince uçlu bir aletle kazıma tekniğinde (sgrafitto) yapılmış, beyaz astar, kırmızı hamur ortaya çıkıncaya kadar kazınmıştır. İki ince şeritlin meydana getirdiği dairenin içinde, elips şeklinde bölünmüş iki kısım

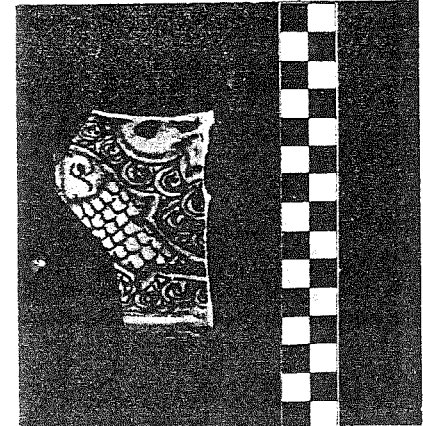
Resim 1.

ortasında, zıt istikamete yönelmiş bir dönüş hareketi veren birer balık figürü yer almaktadır. Çok stilize edilmiş balıkların vücudu, başı ve gözleri ince bir çizikle yapılmıştır. Gövdeler paralel çizgilerle dolgulanmış, sırlanmadan bırakılmıştır. Tamamlanmamış bir kap parçasıdır. Bizans keramikleriyle teknik bakımdan benzerlik göstermesine rağmen, balık figürlerinin, kabin şekline uydurulan biçimi ve aşırı üsluplanması bu parçanın Türk devrine aidiyetine ve 14. yüzyılın ilkyarına tarihlenmesine imkân sağlamaktadır.

Resim 2: 1988 yılında Prof. Dr. O. Aslanapa başkanlığında yapılan İznik Çini Fırınları Kazısı sırasında bulunan parça

Envanter No: İzn/88 BHD E-10 M, 16
Ölçüleri: Uzunluk 9 cm, genişlik 5 cm.

Kırmızı hamurlu olan örnek, bir tabak veya yayvan bir kâsenin kenar parçasıdır. Parçanın kenarından aşağı doğru eğri yönelmiş pullu bir balık figürü yer almaktadır. Kırmızı hamurlu keramiğin içi tamamen beyaz astarla astarlandıktan sonra ince bir fırça ile boyanarak örnek yapılmıştır. Milet işi denilen bu grup keramiklerde görülen ve kabin içinde, tam ortada yer alan motif büyük bir rozetin veya palmetin kalıptır. Gerek bu motif, gerekse balığın başı ve vücudu kobalt mavisi ile konturlanmıştır. Beyaz zeminin boşluklarını dolguyan iç içe ince spiral kıvrımlar ve balığın pulları, yeşilimsi siyah renkle boyanmıştır. Kabin ağız kısmında iki çizgi ve zencerek motifinin kalıntısı sezilmektedir. Kap şeffaf renksiz bir sırla sırlanmış ve fırınlanmıştır. Parçadan çok az bir kalıntı olmasına rağmen, balık motiflerinin, kabin kenarından or-

Resim 2.

Abn hırcariye qrebilu Akf

19 Ekim 1989 günü aramızdan ayrılan Prof. Dr. Kenan Özbel'i anlatan bir yazı hazırlamak beni hem üzmüş hem de onurlandırmıştır. Onun gibi münevver bir insanı tanıdığım, sohbetini paylaştığım ve sevgisini kazandığım için gerçekten çok mutluym.

Kenan Özbel 1905 yılında İstanbul'da doğmuştur. Birçok kaynaktan doğum yeri olarak Yanya gösterilmekle beraber, aslında İstanbul'un Küçükayasofya semtinde dünyaya gelmiştir. Çocukluğu kısmen İstanbul'da, kısmen Yanya'da ve Yalova'da geçmiştir. Yanya'da başlayan okul hayatı İzmir, Yalova ve Edirne'de devam etmiştir. Sanayi-i Nefise Mektebi'nde Hikmet Onar ve İbrahim Çallı'nın öğrencisi olmuştur. 1926 sonunda mezun olarak Mithat Özer'le birlikte Avrupa sınavını kazanmış, fakat bir kişiye tahsisat çıkarıldığı için Avrupa'ya gönderilememiştir.

İlk görevine Mersin Orta Okulu'nda başlamış, bunu Adana, Bursa, Ankara ve İstanbul'daki çeşitli Liseler ve Meslek Okulları izlemiştir. 1951'de onu, İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, Türk Sanat Tarihi Enstitüsü'nde öğretim üyesi olarak görüyoruz. 1951-1964 yılları arasında Yapı ve Kredi Bankası'nın desteğiyle değişik bölgelerde Boş Zamanları Değerlendirme Kursları kurmuştur. 1962 yılında İstanbul Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu'nda Tekstil Bölümü'nü kurarak, burada Türk dokumacılığı üzerine yapılan çalışmaların temelini atmıştır. Son derece enerjik ve çalışkan bir kişi olan Özbel 1969'da emekliye ayrılmasına rağmen uzun bir süre Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu ve UESYO'da ders vermeye devam etmiş, aynı zamanda kişisel araştırmalarını da sürdürmüştür.

"Kişisel Araştırmaları" konusunu biraz açmak istiyorum. O, son derece tutkulu bir halk sanatı aşığıydı. Anadolu'yu karış karış dolaşarak, kasabalardan ve köylerden topladığı işlemler, elbiseler, coraplar, yazmalar, keseler, oyalar, kısacası halkın günlük yaşamda kullandığı her türlü eşyadan derlediği sergiler açarak bunları tanıtmış; bir kısmını çeşitli müzelerle paylaşarak bir kısmını da evinde bırakmıştır. Bu sayede, gözü gibi sevdiği değerlerin korunmasını sağlamak istemiştir. Bugün Kenan Özbel Müzesi olan Alay Köşkü'nde sergilenen eserler onun çabalarının ürünüdür.